

Олена КРАВЧУК

кандидатка історичних наук,
викладачка кафедри педагогіки
вищої школи і суспільних дисциплін
Тернопільського національного
медичного університету
імені Івана Горбачевського

ВЗАЄМИНИ АНДРЕЯ ШЕПТИЦЬКОГО З АРСЕНОМ РІЧИНСЬКИМ

Перша половина ХХ ст. була періодом надзвичайно складних історичних викликів для українського народу – воєн, репресій, боротьби за державність. У цьому virі особливу роль відігравали постаті, які не лише зберігали національну свідомість, але й формували національну ідентичність у нових поколіннях. До таких належать митрополит Андрей Шептицький та доктор Арсен Річинський.

Мета публікації – висвітлити ідеологічні та практичні паралелі, а також взаємозв'язки між митрополитом А. Шептицьким та доктором А. Річинським, проаналізувати характер їхніх взаємин у контексті національно-культурного відродження українського народу в першій половині ХХ ст.

Митрополит А. Шептицький (1865–1944) – видатний релігійний і культурний діяч, знаний своєю екуменічною діяльністю та послідовною підтримкою національного відродження. Він прагнув до єдності українських християн незалежно від конфесійних поділів. Його погляди щодо можливості зближення православних і греко-католиків у межах українського національного простору знайшли відгук у діяльності А. Річинського.

А. Річинський (1892–1956) – лікар, публіцист, громадський діяч, один із найяскравіших представників українського православного руху в міжвоєнній Волині. Його діяльність скеровувалася на національне відродження Православної Церкви в Україні та утвердження української культурно-релігійної ідентичності. Значною була його співпраця з митрополитом А. Шептицьким. Їхня взаємодія припала на період міжвоєнної доби, коли активно розгорталися процеси національного самоусвідомлення українців у релігійному контексті та боротьби за українську ідентичність.

Обидва діячі поділяли спільне бачення української Церкви як соборної, незалежної від іноземних впливів. У своїх працях А. Річинський критикував залежність Православної Церкви від московських традицій та закликав до утвердження національної, автокефальної Православної Церкви, яка б відображала український дух і мову. А. Шептицький та А. Річинський були

послідовними прихильниками ідеї автокефалії Української Церкви, хоч і розглядали її через призму власних конфесійних позицій.

Важливо, що обох об'єднувала активна підтримка міжконфесійного діалогу, адже вони бачили в цьому шлях до духовного відродження українського народу. Митрополит А. Шептицький не лише підтримував розвиток української Православної Церкви, але й розглядав її не як конкурента, а як партнера у справі духовного відродження. Обидва переконували, що без національної культури не існуватиме Церкви, а без Церкви – не буде духовної культури.

Ось удосконалений і структурований варіант вашого тексту для наукової публікації з додаванням академічного стилю, логічних переходів і чітких акцентів:

Обидва діячі розглядали релігію як невід'ємну складову національної ідентичності. У праці «Проблеми української релігійної свідомості» А. Річинський наголошував: «Українська Церква повинна бути не тільки національною за формою, але й за духом» [1, с. 18]. Митрополит А. Шептицький перетворив Греко-Католицьку Церкву на духовний щит українців у Галичині. Він підкреслював, що християнська віра має служити нації, а церква – захищати культурну ідентичність. Про міжвоєнний період сучасні історики зауважують: «В цих умовах керована Митрополитом УГКЦ була чи не єдиною цементуючою силою суспільства, а її курс на самостійність принаймні у культурному та релігійному відношенні не лише був успішний, але й єдино доцільний» [2, с. 9].

Крім духовного лідерства, митрополит Шептицький був активним меценатом і просвітником. Він докладав значних зусиль до розвитку української культури і освіти, засновуючи школи, музеї, бібліотеки та видавництва. Для підтримки молодих митців надавав стипендії для навчання в провідних європейських мистецьких школах. У 1905 р. на власні кошти він придбав будівлю для створення Національного музею у Львові – важливого осередку збереження української культурної спадщини. Митрополит підтримував діяльність культурно-просвітницьких товариств «Просвіта», «Рідна школа», «Сільський господар», займався видавничою діяльністю, поширюючи християнсько-патріотичну літературу українською мовою. Його пастирські послання стали важливими просвітницькими документами, що формували світогляд українського народу [3].

А. Річинський, поряд із професійною діяльністю лікаря, був активним культурно-просвітницьким діячем на західноукраїнській Волині. Він був активним членом Володимир-Волинської «Просвіти» та товариства «Рідна хата». А. Річинський організовував бібліотеки, читальні, культурно-освітні

заходи, сприяв поширенню періодики, відкривав недільні школи. Його публіцистична діяльність була помітною у низці популярних видань – «Життя і знання», «Літературно-науковий Вістник», «Літопис Червоної Калини», «Вістник. Місячник літератури, мистецтва, науки й громадського життя», «Діло» та інших. У своїх статтях він висвітлював суспільно-політичне життя Волині та проблеми релігійно-церковного буття православних українців [4, с. 12–13].

Обидва діячі активно підтримували молодіжні організації, зокрема «Пласт», яка виховувала молодь у дусі християнської моралі та національного служіння. Вони розглядали «Пласт» як інструмент формування духовно-морально здорового українського суспільства і фундамент майбутньої національної еліти. А. Шептицький надавав суттєву фінансову підтримку організації: сприяв виданню пластових матеріалів, організації таборів і закупівлі спорядження. У 1926 р. він подарував «Пласту» земельну ділянку в урочищі Підлюте на Підкарпатті та фінансував будівництво пластового табору, який було названо на його честь [5, с. 29]. За сприяння митрополита відкривалися пластові домівки для проведення занять і лекцій, а церква надавала приміщення для потреб організації. Священники активно залучалися до пластових таборів і вишколів. Митрополит усвідомлював, що без належної матеріальної бази молодіжні ініціативи не можуть розвиватися повноцінно.

А. Річинський, зацікавившись ідеями «Пласту», що функціонував у Східній Галичині, доклав значних зусиль для його популяризації в Західній Волині. Мотиваційною складовою появи цієї молодіжної інституції була нагальна потреба організації української молоді для протистояння політиці польської влади. А. Річинський надавав значення пластовому вихованню, вважаючи його необхідним інструментом формування національної свідомості. Він був організатором і постійним учасником пластових таборів у Карпатах і на Прикарпатті, часто приїздив туди разом із молоддю Західної Волині, виконував функції інструктора, обозного лікаря, а також входив до складу комісій таборів. Сам А. Річинський писав: «Пластова молодь, присвячуючи себе й життя своє назавжди Рідному Краєві, – прирікає – ширити красу по рідній землі, працювати для її щастя; обережно минати всілякі перешкоди – явні й скриті – на цім тернистім шляху; привчити себе до бистрого діяння – щоб в слушний час вивести стражденну Вітчизну на сонячний шлях свободи» [6, с. 246–247].

Високо оцінюючи моральний авторитет та просвітницьку місію митрополита А. Шептицького, А. Річинський у своїх публікаціях неодноразово згадував його як приклад відданого служіння українській справі. Між ними існувало листування, в якому обговорювалися питання церковного та культурного життя, а також необхідність міжконфесійного порозуміння задля

спільної національної мети. У своїх пастирських посланнях митрополит А. Шептицький закликав до єдності християн і взаємоповаги між конфесіями. У період, коли А. Річинський зазнавав переслідувань з боку польської влади, митрополит неодноразово виступав на захист прав православних українців, надаючи їм моральну підтримку. Зокрема, у 1929 р. А. Річинський був відлучений від церкви через свою активну позицію, однак вже у 1930 р. анафему було знято, і він міг повернутися до церковного життя. Відомо також, що А. Шептицький сприяв отриманню А. Річинським дозволу від Тернопільського воєводи К. Мошинського на перевидання його праці «Проблеми української релігійної свідомості», яку у 1933 р. рішенням суду було заборонено та конфісковано [7, с. 89].

Обидва діячі – митрополит А. Шептицький і А. Річинський – відстоювали мову як основу національної ідентичності, прагнули поєднати віру та національну ідею, виступали проти асиміляції українців в імперських структурах. Вони підтримували незалежну церкву як опору нації, дбали про відродження й розвиток української культури, а також мали суттєвий вплив на виховання молоді та інтелігенції. Їхня діяльність заклала основи для майбутніх релігійно-національних концепцій, які були відроджені після 1991 р.

Взаємини А. Шептицького й А. Річинського у сфері культурно-просвітницької діяльності стали історичним прикладом діалогу на засадах любові до народу, культури та віри. Їхня спільна праця стала моральною опорою нації, зберегла її духовну цілісність і національний характер. Вони є взірцем інтелектуальної й моральної боротьби, що заклала фундамент для відновлення української державності у ХХ ст.

Список використаних джерел

1. Річинський А. Проблеми української релігійної свідомості / упоряд. А. Гудима. Вид. 4-е, доповн. Тернопіль: Терно-граф, 2009. 368 с
2. Князь Української Церкви. Митрополит Андрей Шептицький: сторінки життя і діяльності / Вступна стаття Миколи Вегеша; укладачі Анастасія Вегеш і Микола Вегеш. Ужгород: Видавництво ТОВ «РІК-У», 2024. 480 с.
3. Митрополит Андрей Шептицький (1865–1944). URL: <https://ugcc.ua/church/history/metropolitan-andrey-sheptytsky/>
4. Кравчук О. Громадсько-політична і культурно-просвітницька діяльність Арсена Річинського (1892–1956): автореф. дис. канд. іст. наук: 07.00.01. Тернопіль, 2021. 19 с.
5. Кравчук О. Участь Арсена Річинського в організації «Пласту» в Західній Волині у міжвоєнний період. *Літопис Волині. Всеукраїнський науковий часопис*. 2024. Чис. 31. С. 27-32

6. Річинський А. До щастя, слави і свободи (редакторська підготовка П. Мазура та А. Гудими). *Матеріали VIII Міжнародних Річинських читань*. Київ-Кременець, 2012. С. 221–260.
7. Кравчук О. Арсен Річинський «Проблеми української релігійної свідомості»: історія і сучасність. *Zaporizhzhia Historical Review*. 2020. № 2(54). С. 87–93.

Марія МИГАЛЕВИЧ

здобувачка вищої освіти третього
(освітньо-наукового) рівня
кафедри історії України, археології
та спеціальних галузей історичних наук
Тернопільського національного
педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка

ЛИСТИ ТИТА РЕВАКОВИЧА ДО АНДРЕЯ ШЕПТИЦЬКОГО ЯК ДЖЕРЕЛА ДОСЛІЖЕННЯ ЦЕРКОВНОЇ ІСТОРІЇ УКРАЇНЦІВ БРАЗИЛІЇ

Початок ХХ ст. позначився масштабними хвилями української еміграції, зокрема до Бразилії. Люди залишали рідну землю в пошуках кращого життя, однак разом із матеріальними труднощами стикалися з ще одним викликом: потребою зберегти національну, релігійну та культурну ідентичності в умовах чужого середовища. Надзвичайно важливою постаттю для українських діаспорян став митрополит Андрей Шептицький. Його зусилля у сфері духовного наставництва, освіти та допомоги емігрантам сприяли збереженню самобутності українців за межами Батьківщини.

На тлі сучасних міграційних викликів та зростаючої ролі української діаспори у світі, вивчення досвіду початку ХХ століття стає особливо важливим. Воно допомагає не лише осмислити минуле, а й знаходити моделі підтримки українців за межами Батьківщини сьогодні.

Пастирське послання Андрея Шептицького «Канадійським Русинам», опубліковане також у «Бразилійському Місіонарі», заклиало українців зберігати мову, звичаї й обряд, не соромитися своєї національної ідентичності, а натомість відкрито її визнавати. «Не забувайте мови, яку Вам як наслідство передали діди і прадіди. Сильно держіться добрих українських звичаїв. Не стидайтеся ні своєї мови, ні свого обряду, але голосно їх визнавайте і як українці старайтеся вашою поведінкою, щоб вам самим і народу признання і пошану між людьми здобути», – так владику звертався до вірян з Америки [1, с.600].

Ініціативи митрополита А. Шептицького стали каталізатором організованої роботи з емігрантами. Саме він заснував у 1907 р. у Львові